

Egyetemi (PhD) értekezés tézisei

**Társadalomföldrajzi vizsgálatok az északkelet-magyarországi cigányság körében
(Létszámváltozások, önkormányzatiság, kisebbségi választások)**

PhD thesis

**Social geographical studies regarding the Roma population in northeast Hungary
(Number of Roma people, their local governments, minority elections)**

Szerző / Author: Pásztor István Zoltán

Témavezető / Supervisor: Dr. Teperics Károly

DEBRECENI EGYETEM / UNIVERSITY OF DEBRECEN
Természettudományi Doktori Tanács / Doctoral Council of Natural Sciences
Földtudományok Doktori Iskola / Doctoral School of Geosciences

Debrecen, 2013.

1. A témaválasztás indoklása

Az európai cigánykérdés a soros magyar elnökség óta, az Európai Unióban is kiemelt figyelmet kap. A keleti bővítések (különösen Románia és Bulgária tagfelvétele) nyomán, az Unióban is egyre nagyobb kihívást jelent a kérdés megoldása.

Magyarországon a cigányság helyzetének javítása, a társadalmi felzárkózás, a roma integráció, nemzeti szinten egyre komolyabb prioritást élvez. Különösen igaz ez a megállapítás azokra a területekre, ahol a rendszerváltás után a társadalmi-gazdasági folyamatokban a leszakadás vált jellemzővé. Számos hazai és nemzetközi pozitív kezdeményezés ellenére, ezekben a térségekben a problémák továbbra is fennállnak, és nem csak a roma lakosságot érintik.

A kistelepülések, és az aprófalvak jelentős hányada küzd a szelektív elvándorlás jelenségével, az ingatlanok elértéktelenedésével, a munkahelyek hiányával, a romló közbiztonsággal, valamint a városi területekről kiszoruló, olcsó lakhatási lehetőséget kereső roma családok odaköltözésével. A kialakult helyzet pedig azt hozta magával, hogy az etnikai arányok megváltoztak, számos településen többségbe kerültek a roma lakosok.

Európában és Magyarországon is gondot jelent a cigányság számának valós adatokhoz közelítő meghatározása. A népszámlálási adatok önbevalláson alapulnak, és a magukat romának vallók aránya a tényleges értéknek mindössze harmadát-negyedét-felét teszi ki. Emiatt azonban, a népszámlálási adatokat csak fenntartásokkal lehet kezelni a roma lakosság vizsgálata során. A tudományos munkák nagyrészt a népszámlálási eredményeket veszik figyelembe, és kevés az olyan munka, mely települési szintű és a valósághoz közelebb álló, becsült adatbázissal dolgozik.

A területi jellegű vizsgálatok a romákkal kapcsolatos kutatásokban háttérbe szorultak. A disszertációmban ezért két nagy társadalomföldrajzi tudományterület (etnikai földrajz, választási földrajz) módszereit alkalmaztam a kutatásaim során.

Az etnikai földrajzi elemzéssel, illetve a „területi dimenzió” kibontásával, a cigányság helyzetében bekövetkezett létszámbeli változásokat a térben is el tudjuk helyezni.

A választási földrajz pedig alkalmas a választási eredmények regionális különbségeit bemutatni, illetve a választási magatartások eltéréseit, összefüggéseit szemléltetni.

Számos folyamat feltárásához, megértéséhez szükséges a földrajzi szemlélet alkalmazása, mert azokat a szociológia, szociálpolitika, kulturális antropológia, romológia nem képes áthidalni, illetve pótolni.

Északkelet-Magyarországon megtalálható a határmenti „külső periféria”, valamint a Közép-Tiszavidéken körvonalazódó „belső periféria”, amely területeken az országos átlagot jóval meghaladja a roma lakosság aránya. A cigányság nagy részét jellemző mutatók (alacsony iskolai végzettség, magas munkanélküliség, szociális hátrányok stb.) miatt fontos pontos ismereteket szerezni, az aktuális a létszámviszonyokról, és a várható demográfiai trendekről.

Az Európai Unió egységes romastratégiában - mely a tagállamok nemzeti romaintegrációs stratégiáit fogja keretbe - próbálja elérni a romák társadalmi felzárkózását. Ennek a folyamatnak fontos szereplői lehetnek az 1994-től szerveződő, egyre több településen megalakuló cigány kisebbségi önkormányzatok. Ezek képviselői, vezetői mégis kevés lehetőséget kaptak arra, hogy „bemutatkozzanak”, és véleményüket elmondják, kifejtsek az integráció szempontjából fontos kérdésekről.

2. A disszertáció célkitűzései

A dolgozat célja alapvetően kettős. Egyrészt, feltárni Északkelet-Magyarország roma lakosságának létszámviszonyait, demográfiai folyamatait, a korábbi felmérések és a saját

kutatási eredmények tükrében. Az így kapott vizsgálati eredmények ismeretében pedig területi alapú elemzéseket végezni, valamint bemutatni az etnikai csere jelenségét.

Másrészt, az Észak-alföldi Régió példáján választási földrajzi elemzésekkel ismertetni a cigány kisebbségi önkormányzatok rendszerét, értékelni a választási eredményeket és a megválasztott roma vezetők véleménye alapján választ találni a roma integráció fontosabb kérdéseire. A meghatározott célkitűzések megvalósítása érdekében a következő kutatási célokat határoztam meg:

- részletesen elemezni a saját kutatási eredményeket Északkelet-Magyarország településállományára vonatkozóan;
- meghatározni az etnikai csere fogalmát, és nyomon követni alakulását Északkelet-Magyarország településein;
- települési esettanulmányok szemléltetésével bizonyítást találni az etnikai csere folyamatára, vizsgálva a települések demográfiai korszerkezetét, és társadalmi-gazdasági mutatóit;
- összehasonlítani az 1987-ben elkészült CIKOB¹ – adatbázis értékeit a saját kutatási eredményeimmel;
- felvázolni az Észak-alföldi Régió példáján a cigány kisebbségi önkormányzatok számának alakulását, részletesen kitérve az 1994/1995-ös, illetve a 2010-es kisebbségi önkormányzati választásokra;
- kérdőíves vizsgálatok kiértékelésével bemutatni, hogy az Észak-alföldi Régióban kik vezetik a kisebbségi önkormányzatokat;
- végül, összegezni a cigány kisebbségi önkormányzatok képviselőinek, elnökeinek a véleményét a roma integráció fő kérdéseiről, és településükön élő cigányság jövőjéről.

3. A felállított hipotézisek

A szakirodalmak és a korábbi kutatási eredmények feldolgozásával és az empirikus kutatásaimmal az alábbi hipotéziseket kívántam igazolni:

H1: Az európai országok statisztikai adatgyűjtései, és a romák létszámára vonatkozó becslések adatai azt mutatják, hogy a demográfiai robbanás következtében a roma lakosság száma dinamikusan növekedett. Feltételezésem szerint, a romák számának növekedése egyértelműnek tűnhet, ennek ellenére mégis szükség van arra, hogy egyes országok és területek között különbségeket tegyünk.

H2: A feltevés arra vonatkozik, hogy a hazai szakirodalmakban megnevezett, romák által tradicionálisan sűrűn lakott térségek mellett, különösen Északkelet-Magyarországon, körvonalazódnak olyan újabb területek, ahol a jövőben a romák aránya jelentősen emelkedhet. A feltevés teoretikus hátterét a szakirodalomból merítettem, míg empirikus hátterét a dolgozatban részletesen elemzett szociológiai becslések és adatbázisok szolgáltatták.

H3: Több kutatás is megállapította, hogy a cigányság számát illetően eltolódások mentek végbe a településtípusok között. Egyre nagyobb az eltolódás a vidéki városok irányába. Erre alapozva úgy vélem, hogy Északkelet-Magyarországon az etnikai arányváltozásokra nem csak az előregedő aprófalvak érzékenyek. Időben talán később következik be, de a demográfiai folyamatok miatt a népesebb települések esetében is jelentkezhet.

H4: A területi folyamatokkal foglalkozó szakirodalmi munkák rámutattak arra, hogy Magyarországon a társadalmi-gazdasági térfolyamatokban jelentős térségi, és települési szintű egyenlőtlenségek bontakoztak ki a rendszerváltás után. Úgy vélem, hogy Északkelet-

¹ Cigányügyi Koordinációs Bizottság, a megyei tanácsok szervezete, amely 1984-1987 között végzett települési szintű adatfelvételt, az eredményeit pedig 1992-ben publikálták.

Magyarországon a társadalmi-gazdasági problémák intenzívebben jelentkeznek a romák által nagyobb arányban lakott térségek és települések esetében. E hipotézis megfogalmazásához számos kapcsolódó kutatás eredményeit is figyelembe vettem.

H5: A modern nemzetközi jogban, már az 1990-es években megjelent a kisebbségi önkormányzatiság eszméje. A térség országai közül Magyarország volt az első, amely Alkotmányában is elismerte a kisebbségek önkormányzatiságra vonatkozó jogait, és sajátos rendszert alakított ki. Szakirodalmak elemzése alapján azt feltételezem, hogy a magyarországi kisebbségi önkormányzati képviselői rendszer még mindig egyedülálló a térségben.

H6: Úgy gondolom, hogy a működő cigány kisebbségi önkormányzatok az integrációról határozott véleménnyel rendelkeznek ugyan, de még nem állnak készen arra, hogy ennek a magas szintű értelmezésében, kivitelezésében is aktívan közreműködjenek.

4. Az alkalmazott kutatási módszerek

A célkitűzésekből is következik, hogy a témát alapvetően több módszer segítségével közelítettem meg.

Az első nagyobb szerkezeti egységben főként szekunder adatforrásokra (hazai és a nemzetközi szakirodalmak, korábbi kutatási eredmények és beszámolók) támaszkodtam. Ezek feldolgozásával igyekeztem megválaszolni a „Ki a cigány?” kérdését, illetve érzékeltetni az etnikai definiálás különbségeit, valamint bemutatni az európai és a szomszéd országokban élő cigányság helyzetét. A cigányság magyarországi, és északkelet-magyarországi demográfiai folyamatait, létszámváltozásait a korábbi kutatások adatai, statisztikai adatbázisok elemzésével, összehasonlításával valósítottam meg.

A második szerkezeti egységben a korábbi kutatásokra alapozva, a saját kutatásaim eredményeimet ismertetem. A roma lakosság számára és arányára vonatkozó adatokat a települési önkormányzatok reprezentánsaitól (polgármester, jegyző, önkormányzati illetékes), valamint a cigány kisebbségi önkormányzati vezetőktől gyűjtöttem össze.

Mivel a vizsgált alapsokaság elemeinek száma nagy (mintegy 1000 település), a kutatás során a kvantitatív felmérés módszerét alkalmaztam. Igyekeztem minden települést telefonon, illetve személyesen elérni, vagy legalább helyismerettel rendelkezőket megkérdezni. Ezzel az adatgyűjtési módszerrel az önbevalláson és a külső környezet megítélésén alapuló szemléletet próbáltam egyesíteni – majd számos esetben még ezt követően is adatkorrekciót hajtottam végre (pl. saját személyes tapasztalatok, cigány kisebbségi választási névjegyzék, vagy helyi dokumentumok – IVS, antiszegregációs terv – alapján). Az így kialakult települési szintű adatbázis leginkább a CIKOBÍ adatfelvétellel (Kertesi–Kézdi 1998) mutat hasonlóságot, ezért a dinamikai mutató megalkotásához (ezt a dolgozat 4.2 fejezetében ismertetett korrelációs számítás is indokolja) a romák lélekszám-változásának detektálására ezt használtam.

A települési esettanulmányok esetében, a kvalitatív kutatás módszereit is bevezettem, mivel a személyes terepi tapasztalatokra, a kiválasztott települések polgármestereivel készített interjúkra fókuszáltam. Emellett a korszerkezet elemzéseknél a KSH által készített statisztikákra hagytam. A települések kiválasztása az előzetes kutatási eredmények függvényében történt, azzal a céllal, hogy főleg olyan településeket keressek fel, ahol a roma lakosság aránya már meghaladta az 50%-ot, vagy annak közelében található.

A polgármesterekkel történő beszélgetés során pedig, alapvetően kevert típusú interjúk elkészítésére vállalkoztam.

A harmadik (kisebbségi önkormányzatokra vonatkozó) szerkezeti egységben, a kisebbségi önkormányzati választások eredményeit értékeltem a www.valasztas.hu adatai alapján. A változások érzékeltetéséhez az 1994/1995-ös és a 2010-es eredményeket vizsgáltam.

A cigány kisebbségi önkormányzatok vezetőire vonatkozó kérdőíves felmérés egy részét személyesen, másik részét a megyei CKÖ-k vezetőinek a bevonásával, illetve Jász-Nagykun-Szolnok megyében a megyei főjegyző asszony segítségével készítettem el. Emellett a kérdőívezésben további segítőim voltak még a kistérségi irodák és magánszemélyek is.

A kérdések típusai alapvetően zárt kérdések voltak, de a többválaszos kérdések esetében a rangsoroló kérdéstípus is előfordul. A kérdőívben a megjelölhető válaszok száma szerint, egyválaszos és többválaszos kérdéseket is feltettem.

A vizsgálatok elvégzése és kiértékelése a Microsoft Word, Excel 2007 programjaival történt, míg a tematikus térképek az ArcView 3.2 alkalmazásával készültek.

5. A kutatás eredményei és következtetések

A doktori disszertáció célja az volt, hogy minél alaposabb és részletesebb képet adjon a környező országok, Magyarország és különös tekintettel Északkelet-Magyarország roma lakosságának létszámbeli változásairól, és a cigányság érdekképviselési, önkormányzati szerveződéséről. A disszertáció céljainak megfelelően, a szakirodalmak feldolgozásával és a saját empirikus vizsgálatok elvégzésével, a dolgozat elején felállított hat kutatási hipotézis alapján a következő tézisek születtek:

1. tézis: Európában és a környező országokban a demográfiai robbanás következtében a roma népesség létszáma dinamikusán növekedett. A létszámviszonyokra fókuszálva nagy eltéréseket találtam a népszámlálások és különböző becslések eredményei között. Ugyanez igaz a területek szempontjából is. Az érintett országokból kiemelhetőek olyan térségek (Burgenland, Délkelet-Szlovákia, Kárpátalja, Maros, Bihar és Kolozs megyék, a bánáti területek, Muraköz, Eszék-Baranya, Muravidék), ahol a romák nagyobb arányban élnek.

Az európai országok között nagy különbségek vannak, a roma lakosság számában és arányában. A környező országok 2001/2002-es népszámlálásainak vonatkozásában Románia és Szlovákia számadataival kiemelkedett a többi ország közül. Magyarország, Szerbiához hasonlóan közepes adatokkal rendelkezett. A legkevesebb roma a népszámlálások szerint Szlovéniában élt. Ha az értékeket összeadjuk, akkor a vizsgált országokban 1.278.898 fő vallotta magát romának a népszámlálások során. Ebből 41,8% Romániában, és 29,6% Szlovákiában élt. Magyarország területén a térség roma lakosságának 14,8%-a volt megtalálható (Statistik Austria, Dohányos-Lelkes-Tóth 2004, Libanova-Makarova 2009, Papp 2010, Badis 2010, Cvitanic 2011, Žagar 2006, KSH 2001).

A becslések szerint a nyolc országban, több mint 4 millió (4.134.600 fő) roma lakos található. Romániában a romák több mint a fele (52,3%) mutatható ki, míg a második helyen Magyarország szerepel 15,9%-kal. Szlovákiát a becslések szerint Szerbia is megelőzte. A népszámlálások összesített eredményei és a becslések értékei között 3,2-szeres különbség van. A legjelentősebb eltérés Horvátország (8,45-szeres), és Ausztria (5,57-szeres) adatai között található. Magyarország esetében ez az érték 3,46-szeres. Az eltérés Szlovákiában a legkisebb, ahol a becslés értékei mindössze 118%-át jelentik a népszámlálás adatának (Gerhard Baumgartner – Florian Freund 2007, Boris Vaňo 2002, Braun-Csernicskó-Molnár 2010, Bottlik 2012, Badis 2010, Torgyik 2004, Žagar 2006, Hablicsek 2007).

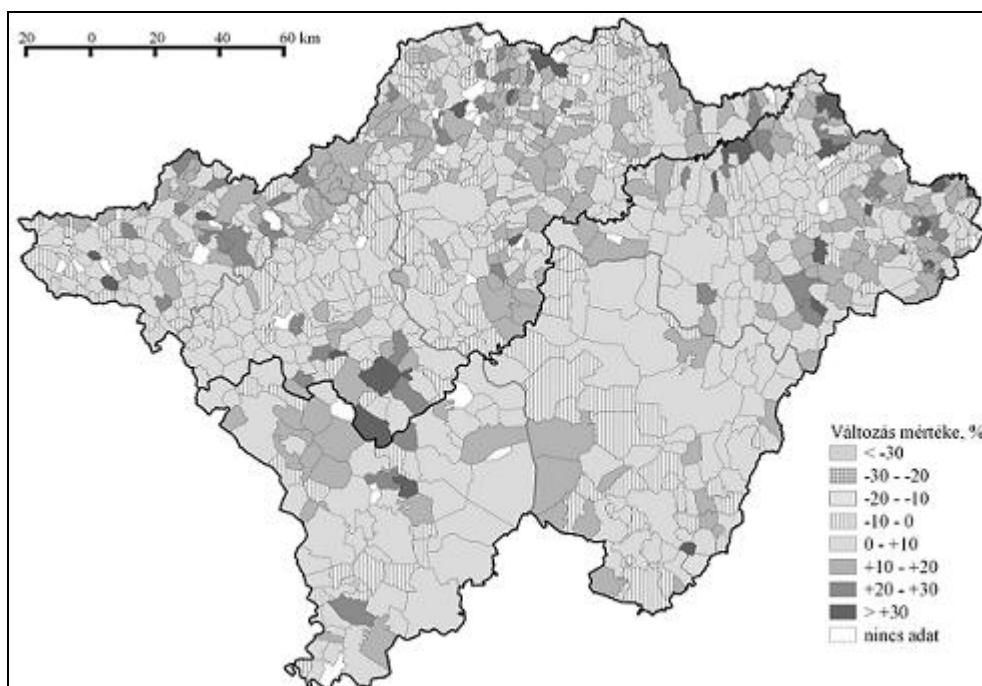
A környező országokban található roma lakosság térbeli elrendeződését vizsgálva megfigyelhető, hogy jelentős számban a magyar határ mellett csoportosulnak. Ez nyelvhasználatukban is visszatükröződik, mivel jelentős számban a magyart tekintik anyanyelvüknek.

2. tézis: A roma lakosság száma és aránya Északkelet-Magyarország több térségében jelentősen emelkedett. Ezek a területek pedig szoros összefüggést mutatnak a társadalmi-gazdasági problémákkal küzdő külső és belső perifériával.

Ezt változásvizsgálattal tudtam bizonyítani, melynek legfőbb megállapításai a következők voltak:

- A CIKOBÍ 1987-es felméréséhez képest, 2010-re több mint 4-szeresére növekedett azoknak a településeknek a száma, ahol a roma lakosság aránya eléri, vagy meghaladja az 50%-ot.
- Változatlan demográfiai folyamatok mellett egyre több település érheti el a 30-35%-os roma lakossági arányt. Ez pedig azt vetíti előre, hogy Északkelet-Magyarország 170-175 településén- melynek többsége 2000 fő alatti - várható a jövőben etnikai csere.
- Az érintett települések nagymértékben koncentrálódnak (1. ábra) a Heves-Borsodi-dombság területén, a Csereháton, a Bodroghözben, a Rétközben, a Beregi- és a Szatmári síkságon, a Nyírség keleti részén, a Sárréten és nem összefüggően, de a Közép-Tiszavidék alkotja belső periferián is.

1. ábra: A romák arányának változása 1987 és 2010/2011 között (százalékpont)

Forrás: saját adatgyűjtés, valamint Kertesi-Kézdi 1998 alapján

3. tézis: Északkelet-Magyarországon az etnikai arányváltozásokra nem csak az előregedő aprófalvak érzékenyek. A cigányság számában ártrendeződések mentek végbe a településtípusok között, és egyre nagyobb az eltolódás a vidéki városok irányába.

Északkelet-Magyarországon a cigányság fele (50,3%) még községekben lakott. A kétezer lakos alatti településeken pedig a cigányok 29,1%-a élt. Tehát a romák nagyobb aránya még mindig a területi hátrányokkal jellemezhető településkategóriában élt.

Ezzel párhuzamos jelenség viszont, hogy több városban intenzív növekedést mutatott a cigányság száma. Ide sorolható városok: Ózd, Kazincbarcika, Putnok, Nyírbátor, Hajdúhadház, Heves stb. A jövőt illetően levonható következtetések:

- A kilátástalan helyzetbe került, ma még főként apró és kistelepülésekben élő romák számára a városok célállomásként fognak megjelenni.
- A városokban etnikai gettók kialakulására kell számítani.
- A romákra jellemző magasabb természetes szaporodás miatt a városokban tömegével jelenhetnek meg a roma gyerekek az oktatási intézményekben.

4. tézis: A társadalmi-gazdasági problémák intenzívebben jelentkeznek a romák által nagyobb arányban lakott térségek és települések esetében.

A kutatási eredményeim alapján összeállt települési szintű adatbázis felhasználásával, a romák aránya szerint, a településeket csoportokba soroltuk. Az így kialakult településcsoportokat 1990-től kezdődően követtük figyelemmel. A településkategóriákat pedig a természetes szaporodás, illetve fogyás, az ezer lakosra vetített vándorlási különbözet, az ezer lakosra vetített belföldi vándorlási különbözet, a száz lakosra vetített foglalkoztatottak számának, az inaktív keresők és eltartottak számának alakulása, valamint az I. negyedéves munkanélküliségi ráta alakulása (1993 és 2012 között) tekintetében vizsgáltuk meg (Pásztor-Pénzes 2012). A vizsgálatok eredményeiből kiderült, hogy a jelentős roma lakosságaránnyal rendelkező települések:

- A vizsgált időszakban folyamatos természetes szaporodást mutattak.
- A magasabb arányú elvándorlás szintén jellemezte őket.
- A foglalkoztatottak számában és arányában folyamatosan lemaradtak a térségi átlaghoz viszonyítva.
- Az inaktív keresőkre és eltartottakra vonatkozó mutatókban is romlott pozíciójuk.
- Egyértelműen rosszabb helyzetben voltak a munkanélküliségi ráta alapján, mint a többi településkategória.

Az elemzések alapján kiderült, hogy összességében a legnagyobb roma arányú lakossággal jellemezhető települések vannak leginkább krízishelyzetben. Térben elhelyezve bebizonyosodott, hogy területi koncentráció tapasztalható, amely a periférikus helyzetben lévő térségekben jelenik meg.

5. tézis: A magyar kisebbségi/nemzetiségi önkormányzati képviseleti rendszer Európában és a környező országok vonatkozásában is egyedülálló.

Magyarországon a rendszerváltás előtt a kisebbségek szerepvállalása csak civil szervezetek keretében történhetett. A 90-es években lezajlott hazai és nemzetközi változások hatására azonban jelentős átalakulások mentek végbe. A 90-es években a modern nemzetközi jogban is megjelent a kisebbségi önkormányzatiság elve (Majtényi 2003). Az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése 1993. február 1-én, 44. ülésén elfogadta a híres 1201-es Ajánlást, amely a nemzeti kisebbség definiálásával, többek között a magyar törvénykezésben is érvényre jutott: „a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól” szóló 1993. évi LXXVII. törvény által (Kállai 2005). Ez a törvény megtette azt, amit a környező nemzetek hasonló jogszabályai nem: államalkotó tényezővé emelte a hazánkban élő 13 kisebbséget. Ennek a legfontosabb gyakorlati megvalósulása pedig a kisebbségi önkormányzatiság.

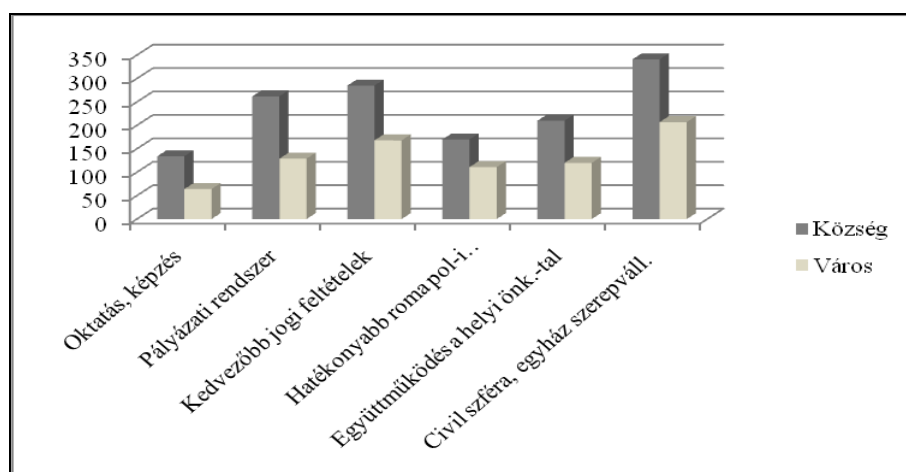
A magyar rendszer különlegessége, hogy települési szintről indulva szerveződik meg, és területileg három szintre (települési, megyei/területi, országos) tagolódik. A környező országokban viszont nem beszélhetünk a kisebbségek önkormányzatiságáról, mivel azokban még ma is főleg civil szervezetekben, egyesületekben fejtik ki tevékenységüket.

6. tézis: A cigány kisebbségi/nemzetiségi önkormányzatok vezetői az oktatásban, a hatékonyabb roma politikai vezetésben, és a helyi önkormányzatokkal való kapcsolatban jelölték meg az integráció kulcsterületeit. Az önkormányzatok tagjai az alacsony iskolai végzettségük miatt, azonban az integráció aktív kivitelezésében ma még kevésbé tudnak aktív szerepet betölteni.

Az integráció kérdésének vizsgálatát kérdőíves felméréssel végeztem, melynek kapcsán a sorrend megjelölését kértem a válaszadóktól, így az alacsonyabb pontszámokkal rendelkező területek a fontosabbak (2. ábra).

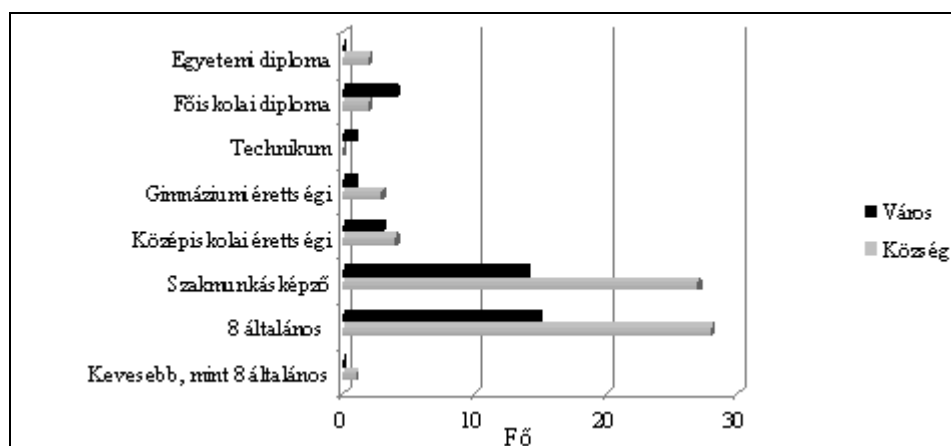
Az összesített eredmények (105 fő cigány kisebbségi önkormányzati szereplő /elnök, képviselő/) alapján a válaszadók egyértelműen foglaltak állást és jelölték meg a 3 legfontosabb területet.

2. ábra: A legfontosabb beavatkozási területek a roma-integráció vonatkozásában

Forrás: saját szerkesztés a kérdőíves elemzés alapján

3. ábra: A válaszadók megoszlása iskolai végzettség szerint, fő

Forrás: saját szerkesztés a kérdőíves elemzés alapján

A települési cigány kisebbségi önkormányzatok esetében az alacsony iskolai végzettség azonban akadályként jelentkezhet, és a sikeres integráció korlátja lehet. A 3. ábra mutatja, hogy a községi és a városi választadók körében is, még az általános iskolai és a szakmunkás-bizonyítvány dominanciája figyelhető meg. Öröndetes viszont, hogy a fiatalabb roma vezetők esetében az iskolai végzettség szempontjából az egyértelmű javulás jelei mutatkoznak.

6. Összefoglalás

Magyarországon, illetve a környező országokban is, a roma lakosság száma jelentősen emelkedett az elmúlt évtizedekben. Északkelet-Magyarország esetében ez a növekedés más társadalmi-gazdasági problémákkal (pl.: szelektív elvándorlás, munkanélküliség) is összekapcsolódott.

A dolgozatban szereplő saját elemzések rámutattak arra, hogy az elmúlt két évtizedben jelentős etnikai módosulások zajlottak le Északkelet-Magyarországon. Az etnikai csere jelensége számos település esetében lezajlott. Továbbá körvonalazódnak olyan újabb térségek, ahol a jövőben következhet be az etnikai fordulat. A vizsgálatokból az is megállapíthatóvá vált, hogy a társadalmi-gazdasági problémák intenzívebben jelentkeznek a romák által nagyobb arányban lakott településeken.

A cigány kisebbségi önkormányzatok vizsgálata rámutatott az önkormányzati rendszer folyamatos bővülésére és területi eltéréseire. Az Észak-alföldi Régió cigány kisebbségi önkormányzatainak választási földrajzi elemzése igazolta, hogy a roma lakosság aktívan részt vesz a választásokon, és a kisebbségi önkormányzatban betöltött pozíció vonzerőt jelent a roma emberek számára.

A kérdőíves vizsgálatból kiderült, hogy az Észak-alföldi Régió cigány kisebbségi önkormányzatai az integrációs kérdésekről határozott véleménnyel rendelkeznek, de az alacsony iskolai végzettség akadálya lehet annak, hogy kivitelezésében is meghatározó szerepet vállaljanak.

7. A kutatásom legfontosabb eredményei és gyakorlati hasznosíthatósága

Az Északkelet-Magyarország teljes településállományára összegyűjtött roma lakossági létszámmutató alkalmas arra, hogy a roma integráció és a területfejlesztési tevékenység egyik alapja legyen. Segíthet a fejlesztési források hatékonyabb elosztásában, valamint abban, hogy a támogatási programok keretében érkező Európai Unió pályázati pénzek ténylegesen ott kerüljenek felhasználásra, ahol a legtöbb roma lakos él, és felhasználásuk eredményre vezessen.

A változásvizsgálattal meghatározhatóvá váltak azok a területek, ahol a jövőben tovább emelkedhet a roma lakosság aránya. Ezáltal időben fel lehet készülni az erősödő etnikai-társadalmi-gazdasági kihívásokra.

A települési esettanulmányok keretében a jelentős roma lakossági aránnyal rendelkező települések vezetői fejtették ki véleményüket, mondták el a témával kapcsolatos problémáikat és vázolták fel a várható etnikai tendenciákat.

A roma vezetőkkel készített kérdőíves felmérés által meg tudtam szólítani a cigány kisebbségi önkormányzatok vezetőit, akik a bemutatkozáson túl, kifejtették véleményüket a roma integráció főbb megoldandó kérdéseivel kapcsolatban.

1. Justification of the topic

The European Roma issue has been receiving special attention in the European Union as well since the Hungarian presidency. Solving the problem presents an increasing challenge due to the eastern extension of the Union (especially the joining of Romania and Bulgaria).

In Hungary improving the situation of Roma people, their social integration receives increasing priority at national level. This is especially true for areas that are lagging behind the national standard regarding social and economic processes following the regime change. Despite numerous Hungarian and international positive initiations the problems are still present in these regions and affects not only the Roma population.

High ratio of small settlements and tiny villages suffer from selective migration, properties losing value, lack of jobs, deteriorating public security and the moving of Roma families to the settlements as they were forced out of urban areas seeking cheap lodging. All these resulted in the changing of the ethnic ratios, Roma people became the majority in several settlements.

Determination of the real number of Roma people is problematic in both Europe and Hungary. Census data are based on self-assessment and the number of people calling themselves Roma makes up only the third-quarter-half of the real value. Therefore census data can be considered with limitations in studying the number of Roma population. Scientific works are mostly based on census data only a few use estimated datasets at settlement level that might be closer to reality.

Works studying the spatial characteristics of Roma people are relegated into the background. Therefore methods of two major social geographic fields (ethnic geography, election geography) have been applied in the research of the thesis.

Ethnic geographic analyses and studying the spatial dimension enable the vision of the situation of Roma people and the changes in their number in space.

Election geography is capable of revealing the regional difference of election results and to visualize the differences and interconnections of election behaviour.

Applying geographic view is required for the exploration and understanding of numerous processes as it cannot be surmounted or substituted by sociology, social politics, cultural anthropology, romology.

In northeast Hungary both the “outer periphery” along the border and the “inner periphery” in the Middle Tisza region are found where the ratio of Roma people well exceeds the national ratio. Due to the factors characterizing most of the Gypsies (low qualification, high unemployment, social disadvantages, etc.) obtaining accurate knowledge regarding the actual number of Roma people and their expected demographic trends is important.

The European Union tries to achieve the integration of Roma people with a united Roma strategy – that incorporates the national Roma integration strategies of the member states. Roma minority local governments forming in several settlements since 1994 may prove to have important role in the process. However, their representatives and leaders receive few opportunities to introduce themselves and tell their opinion on the important issues related to integration.

2. Aims of the thesis

The thesis has double aims. On the one hand, to explore the number and demographic tendencies of the Roma population in northeast Hungary reflecting the results of earlier surveys and own research. To carry out spatial analyses on the basis of the obtained results and to present the phenomenon of ethnic replacement.

On the other hand, based on the election geographic analyses in the North Great Plain Region to describe the Roma minority local government system, assess the election results and to find answers to the most important issues of Roma integration based on the opinion of elected Roma leaders. The following research aims were formed in order to achieve the set targets:

- analyse own research results in detail regarding the settlements in NE Hungary;
- define the term ethnic replacement and to follow its process in the settlements in NE Hungary;
- to prove ethnic replacement by case-studies of settlements studying the demographic age structure and social-economic parameters of the settlements;
- compare the values of the CIKOB² database with my own research results;
- discuss the changes of the number of Roma minority local governments on the example of the North Great Plain Region analysing in detail the 1994/1995 and 2010 minority local government elections;
- On the basis of questionnaire surveys present the leadership of the minority local governments in the North Great Plain Region;
- finally, summarize the opinion of the representatives and directors of the Roma minority local governments on the major issues of Roma integration and on the future of Roma people living in their settlements.

3. Set hypotheses

The following hypotheses were set to be justified by the analysis of the literature and that of the results of earlier research:

H1: Statistic data of European countries and data of estimations regarding the number of Roma people show that the number of the Roma population has been increasing dynamically as a result of the demographic boom. According to my assumption although the increase of the number of Roma people seems to be doubtless it is necessary to make difference among particular countries and areas.

H2: Apart from the regions traditionally densely populated by Roma people well-known in the literature there are new areas especially in northeast Hungary where the ratio of Roma population may increase significantly. Theoretical background of the hypothesis is from the literature while the empirical background is based on the sociological estimations and databases analysed in detail in the thesis.

H3: Several researches declared that the number of Gypsies was shifted among settlement types. Shifting is increasing in the direction of towns. Based on this, in my opinion not only the ageing tiny villages are sensitive to ethnic ratio changes in northeast Hungary. Later though but it will appear in settlements with greater population as well due to the demographic processes.

H4: Publications in the literature considering the spatial processes revealed that significant disparities developed at regional and settlement levels in the social-economic spatial processes in Hungary following the regime change. In my opinion the social-economic problems are more intensive in regions and settlements in northeast Hungary where Roma people are present in greater ratio. This hypothesis was based on the results of several related researches.

² Roma Co-ordination Committee is the organization of county councils that recorded data at settlement level between 1984 and 1987, the results were published in 1992.

H5: Idea of minority local governments appeared in the modern international law already in the 1990s. Hungary was the first among the countries of the region in the Constitution of which the associated rights of minorities for local governments were acknowledged and a specific system was formed. Based on the analysis of the literature I assume that the minority local government representation system in Hungary is still unique in the region.

H6: In my opinion the operating Roma minority local governments have a clear idea of integration, however, they are not ready yet to be actively involved in the high level interpretation and realization.

4. Applied research methods

As the aims suggest the topic was explored with using several methods.

In the first major structural unit secondary data sources were used (domestic and international literature, results and reports of earlier research). I tried to answer the question of “Who is Gypsy?”, to emphasize the differences of ethnic definitions and to present the situation of Gypsies living in Europe and in the neighbouring countries based on the analysis of the above. Studying the number and the demographic processes of Hungarian and northeast Hungarian Gypsies was based on the analysis and comparison of earlier research data and statistic databases.

In the second structural unit my own research results are discussed on the basis of former researches. Data related to the number and ratio of Roma people were taken from the representatives of settlement local governments (major, town-clerk, local government representative) and from the leaders of the Roma minority local governments.

Since the number of the elements of the studied group is high (around 1000 settlements) the method of quantitative survey was applied in the research. I tried to reach every settlement by phone or personally or at least ask people with knowledge on the local conditions. With this data collection method I tried to combine the methods based on self-assessment and on the judgment of the environment – in numerous cases subsequent data corrections were still necessary (e.g. on the basis of personal experience, Roma minority voters’ register or local documents like Integrated Town Development Strategy, antisegregation plan). The dataset obtained in this way resembles the most the CIKOBİ data surveying (Kertesi–Kézdi 1998) therefore this was used for the determination of the dynamic parameter (justified also by the correlation calculation discussed in chapter 4.2) and for the detection of the changes in the number of Roma people as well.

In the case of settlement case-studies I introduced the methods of qualitative research as well as I focused on the personal field experiences and on the interviews with the majors of the selected settlements. Apart from these, age structure analysis was based on the statistics of the Central Statistics Office. Settlement selection was based on the preliminary research results with the aim to choose settlements where the ratio of the Roma population exceeded 50% or is somewhere this value.

Basically mixed type interviews were recorded during the talks to majors.

In the third (related to minority local governments) structural unit the minority local government election results were assessed based on the data of www.valasztas.hu. Results of the 1994/1995 and that of the 2010 elections were studied in order to illustrate changes.

Questionnaire surveys regarding the leaders of the Roma minority local governments were carried out partly by myself and partly with the help of the county Roma minority local government leaders and in Jász-Nagykun-Szolnok county with the help of the county head-clerk.

Questions were basically closed questions, however, ranking questions were also present in the case of questions with multiple replies. According to the number of selectable replies questions with one reply and with several replies were also asked.

Examinations and analyses were carried out using the software Microsoft Word and Excel 2007, while thematic maps were constructed with using ArcView 3.2.

5. Results of the research and conclusions

The aim of the PhD thesis was to give a thorough and detailed view on the number of Roma people and the organization of local governments of Gypsies in the neighbouring countries, in Hungary and with special regard to northeast Hungary. Based on the six research hypotheses set at the beginning of the thesis considering the aims of the thesis, the literature analysis and the results of my own empirical studies the following theses are stated:

Thesis 1: Number of Roma people in Europe and in the neighbouring countries increased dynamically due to the demographic boom. Focusing on the numbers significant differences were found between the results of the censuses and those of the various estimations. The same applies for the different regions as well. Regions can be highlighted (Burgenland, SE Slovakia, Transcarpathia, Maros, Bihar and Cluj counties, Bánát areas, Muraköz, Eszék-Baranya, Muravidék) in the related countries where Roma people live in larger ratio.

Significant differences can be found between the European countries regarding the number and ratio of the Roma population. Considering the censuses of the neighbouring countries in 2001/2002, Romania and Slovakia had the highest values among the others. Hungary and Serbia had average values. Smallest number of Roma people lived in Slovenia according to the censuses. If values are summed up 1.278.898 people considered himself/herself Roma in the censuses in the studied countries. Out of them 41.8% and 29.6% lived in Romania and Slovakia respectively. In Hungary 14.8% of the Roma population of the region lived (Statistik Austria, Dohányos-Lelkes-Tóth 2004, Libanova-Makarova 2009, Papp 2010, Badis 2010, Cvitanic 2011, Žagar 2006, KSH 2001).

According to the estimations more than 4 million (4 134 600 people) Roma people live in eight countries. More than half of them (52.3%) lives in Romania, while Hungary is in second place with 15.9% and Slovakia is overtaken by Serbia as well according to the estimations. The difference between the total values of the censuses and that of the estimations is around 3.2-fold. Greatest difference between the two datasets is found in Croatia (8.45-fold) while smallest difference appears in Slovakia (1.18-fold). This value is 3.46-fold in the case of Hungary. Difference is smallest in Slovakia as the values of the estimations are only 118% of the census data (Gerhard Baumgartner – Florian Freund 2007, Boris Vaňo 2002, Braun-Csernicskó-Molnár 2010, Bottlik 2012, Badis 2010, Torgyik 2004, Žagar 2006, Hablicsek 2007).

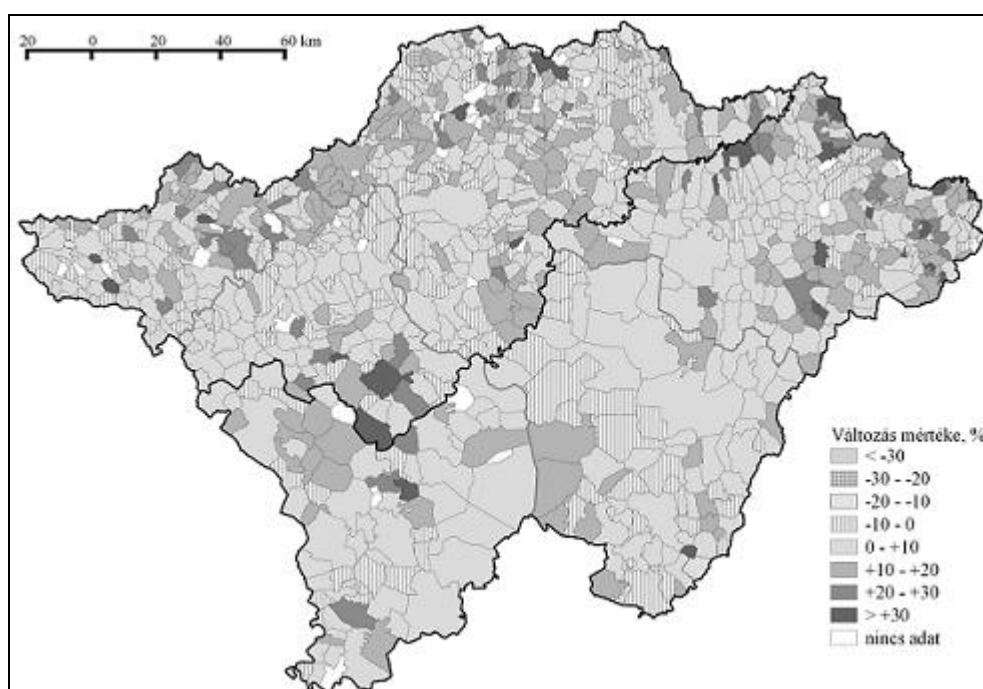
Studying the spatial distribution of the Roma population in the neighbouring countries it can be seen that they are concentrated along the Hungarian border. This is reflected by their language as high ratio of them regards Hungarian as their mother tongue.

Thesis 2: Number and ratio of Roma people were increased significantly in several regions of northeast Hungary. These areas are in close correlation to the outer and inner peripheries suffering from social-economic problems.

This was proved by studying the change the main statements of which are the followings:

- Compared to the CIKOB survey in 1987 the number of settlements where the ratio of Roma people reached or exceeded 50% was increased to 4-fold by 2010.
- With unchanged demographic processes increasing number of settlements reached a Roma population ratio of 30-35%. This suggests that in 170-175 settlements of northeast Hungary – most of which have population less than 2000 people – ethnic replacement can be expected in the future.
- Related settlements are very concentrated (Figure 1) in the area of the Heves-Borsod Hills, the Cserehát, the Bodroghöz, the Rétköz, on the Bereg and Szatmár Plains, in the eastern part of the Nyírség, in the Sárrét and not continuously though in the inner periphery of the Central Tisza Region.

Figure 1: Changing ratios of Roma population between 1987 and 2010/2011 (percentage)

Source: own data collection and based on Kertesi-Kézdi (1998)

Thesis 3: Not only the ageing tiny villages are sensitive to the changing ratios of ethnic groups in northeast Hungary. Number of Roma people changed in the different settlement types with increasing shifting towards towns.

Half of the Roma population (50.3%) lived in villages in northeast Hungary while 29.1% of them lived in settlements with less than 2000 inhabitants. The majority of Gypsies still live in settlements that have spatial disadvantages.

A simultaneous phenomenon is the intensive increase of the number of Gypsies in several towns including Ózd, Kazincbarcika, Putnok, Nyírbátor, Hajdúhadház, Heves, etc. The following conclusions can be made regarding the future:

- Towns will present a target destination for Roma people who find themselves in hopeless situation in the tiny and small villages.
- Formation of ethnic ghettos can be expected in towns.

- As a result of the greater natural increase of the Roma population in towns a wave of increasing number of Roma children will appear in educational institutions

Thesis 4: Social-economic problems are more accentuated in regions and settlements where the ratio of Roma people is greater.

Based on the settlement level database composed from my research results, settlements were classified according to the ratio of the Roma population. We analysed the parameters of the settlement categories from 1990. The studied parameters included natural increase and decrease, migration balance for a thousand people, domestic migration balance for a thousand people, number of employees for a hundred people, number of inactive employees and dependants and the unemployment rate of the first quarter year (between 1993 and 2012) (Pásztor-Pénzes 2012). Based on the results the following were revealed for the settlements with significant Roma population:

- They showed continuous natural increase in the studied period.
- Higher ratio of migration from the settlements was also characteristic.
- Number and ratio of employees decreased continuously compared to the regional average.
- Their position also worsened regarding inactive employees and dependants
- They were clearly in worse situation than the rest of the settlement categories regarding unemployment rate.

The results revealed that those settlements are in greatest crisis as a whole that have the highest ratio of Roma population. Analysing their spatial distribution their spatial concentration was revealed in the periphery regions.

Thesis 5: The minority/ethnic local government representative system in Hungary is unique regarding both Europe and the neighbouring countries.

Before the regime change minorities were only represented by civil organizations in Hungary. As a result of domestic and international changes in the 1990s, however, significant transformations took place. The principle of minority local governments appeared in modern international law in the 1990s (Majtényi 2003). The famous Recommendation 1201 was accepted on meeting 44 of the Parliament General Assembly of the European Council on 1st February 1993. The recommendation was included –among others – in Hungarian legislation as well with defining the national minority: “in Act LXXVII of 1993 on “ the rights of national and ethnic minorities” (Kállai 2005). This act did what the similar law of the surrounding nations did not: the 13 minorities living in Hungary were raised to state forming factors. The most important practical measure of this is the system of minority local governments.

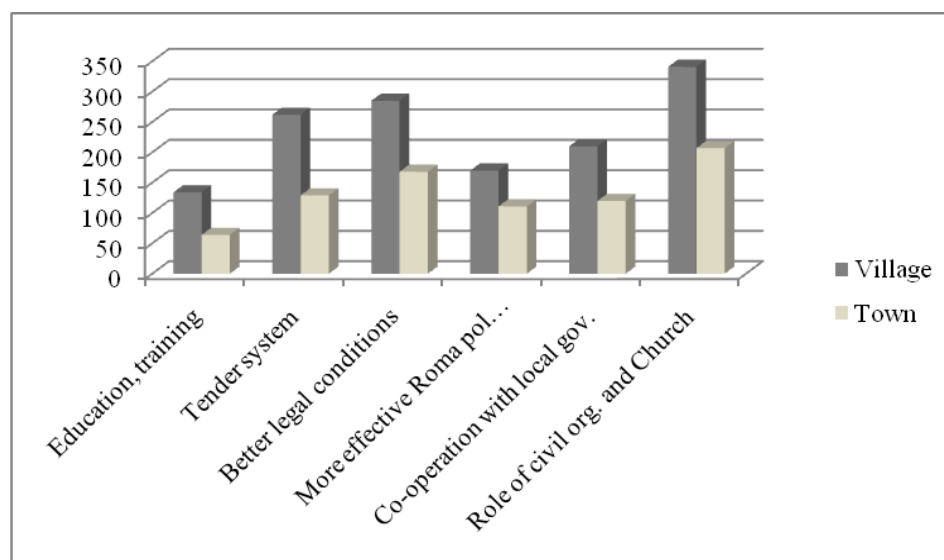
Speciality of the Hungarian system is its organization from the settlement level and division into three levels spatially (settlement, county/regional, national). In neighbouring countries minority local governments cannot be regarded to be present as in them minorities can act still in the form of civil organisations and associations mainly.

Thesis 6: Key fields of integration were defined by the leaders of Roma minority/ethnic local governments as education, more effective Roma political leadership and relationship with local governments. Members of the local governments, however, cannot take major role in the active realization of integration due to their low level of education.

The issue of integration was analysed by a questionnaire survey in which the order was asked from the respondents, i.e. fields with lower score are the more important (Figure 2).

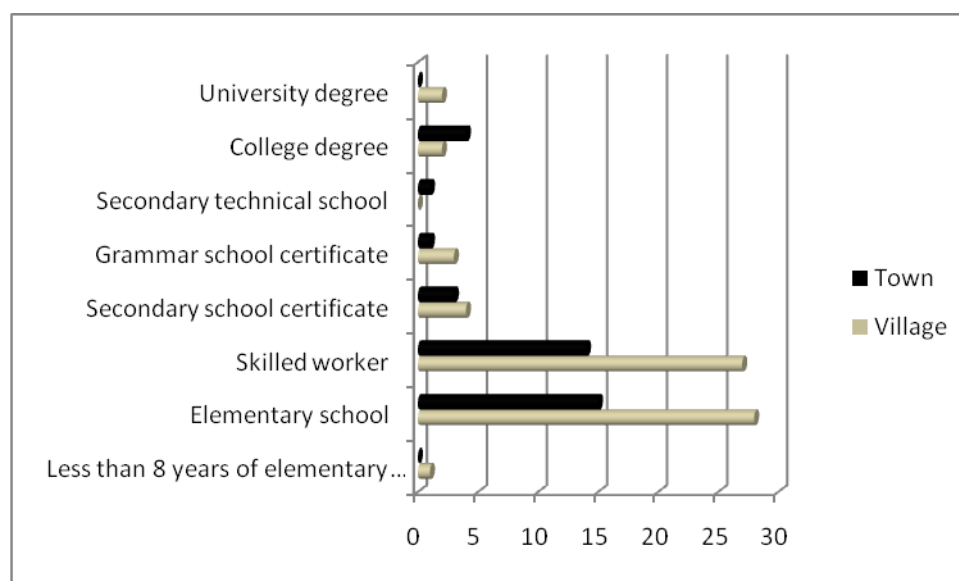
Based on the summed results (105 Roma minority local government members/presidents/representatives) the 3 most important fields were selected clearly.

Figure 2: Most important fields of intervention regarding Roma integration

Source: own construction based on the questionnaire survey

Figure 3: Respondents according to their educational level, (people)

Source: own construction based on the questionnaire survey

In the case of settlement Roma minority local governments low educational qualification may prove to have a blocking effect on successful integration. Figure 3 shows that most of both village and town respondents have elementary school and skilled worker certificate. It is promising that clear improvement can be observed in the case of younger Roma leaders considering educational qualification.

6. Summary

Number of Roma people in Hungary and in the surrounding countries increased significantly in the last decades. In the case of northeast Hungary this increase was accompanied by other social-economic (e.g. selective migration, unemployment) problems.

My own analyses discussed in the thesis revealed that significant ethnic changes took place in northeast Hungary in the last two decades. Moreover, new regions can be defined where the ethnic change can be expected in the future. The study also revealed that social-economic problems are more accentuated in settlements where the ratio of Roma people is higher.

Studying the Roma minority local governments showed the continuous extension and spatial differences of the local government system. The election geographical analysis of the Roma minority local governments in the North Great Plain Region justified the active participation of Roma people in the elections and that positions in the minority local governments attract Roma people.

Questionnaire surveys revealed that the Roma minority local governments of the North Great Plain Region have clear opinion on the issues of integration, however, low educational qualification may impede their decisive role in the realization of integration.

7. Most important results of my research and their possible application in practice

The database on the number of the Roma population in all of the settlements of northeast Hungary could be one of the bases for Roma integration and regional development activity. It may help in the more effective distribution of development funds and also in utilizing European Union tender allocations arriving in the framework of support programmes where most of the Roma people live in order to achieve success.

Studying the changes enabled me to define areas where further increase of the ratio of the Roma population can be expected. Based on these preparations to the ethnic-social-economic challenges can be started in time.

In the course of the settlement case-studies the leaders of the settlements that have significant Roma population ratio give their opinion on the problems related to the topic and on the expected ethnic tendencies.

By the questionnaire survey with the Roma leaders I was able to make the Roma minority local government leaders tell their opinion – apart from introduction – on the major problems of Roma integration to be solved.

Felhasznált szakirodalom

- *Badis Róbert* (2010): A romák társadalmi helyzete Szerbiában. Regio - Kisebbség, politika, társadalom 1. pp. 141-159.
- *Boris Vaňo* (2002): Projection of Roma population in Slovakia until 2025. Akty, Bratislava. <http://www.infostat.sk/vdc/pdf/projection2025rom.pdf> Letöltve: 2012. november 19.
- *Bottlik Zsolt* (2012): Cigányok (romák) Európában. Földgömb 6. pp. 10-11.
- *Braun László - Csernicskó István - Molnár József* (2010): Magyar anyanyelvű cigányok/romák Kárpátalján. Poli Print Kft. Ungvár.
- *Dohányos Róbert - Lelkes Gábor - Tóth Károly /szerk./* (2004): Nemzeti és etnikai kisebbségek Szlovákiában 2003. Fórum Kisebbségkutató Intézet – Lilium Aurum Könyvkiadó, Somorja – Dunaszerdahely.
- *Ella, Libanova – Olena, Makarova* (2009): Social Protection and Social Inclusion in Ukraine. European Communities. <http://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCUQFjAA&url=http%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Fsocial%2FblobServlet%3FdocId%3D5756%26langId%3Den&ei=HEahULHJFM7DswaF54C4DQ&usq=AFQjCNHLanozVjUvb7AqmffiZGFNRbhtxg&sig2=Ro0Xf30att7rjyvhK7OwIA> Letöltve: 2012. november 12.
- *Gerhard, Baumgartner – Florian, Freund* (2007): Roma politik in Österreich. Kulturverein Österreichischer Roma, Wien. <http://www.kvroma.at/FRAMES/Romapolitik/Roma%20Deutsch%202007.pdf> Letöltve: 2012. november 19.
- *Hablicsek László* (2007): Kísérleti számítások a roma lakosság területi jellemzőinek alakulására és 2021-ig történő előrebecslésére. Demográfia 1. pp. 7-54.
- *Kállai Ernő* (2005): Helyi Cigány Kisebbségi Önkormányzatok Magyarországon. Gondolat – MTA Etnikai – nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest.
- *Kertesi Gábor – Kézdi Gábor* (1998): A cigány népesség Magyarországon, dokumentáció és adattár. Socio-typo, Budapest.
- *Majtényi Balázs* (2003): A kisebbségek autonómiája és a regisztráció. In.: Majtényi Balázs (szerk.): Merre visz az út? A romák politikai és emberi jogai a változó világban. Lucidus Kiadó, Budapest. pp. 79-100.
- *Marilyn, Cvitanic* (2011): Culture and customs of Croatia. http://books.google.hu/books?id=aIBmjEJePAgC&printsec=frontcover&hl=hu&source=gbg_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false Letöltve: 2012. november 13.
- *Mitja, Žagar et al* (2006): The Aspect of Culture in the Social Inclusion of Ethnic Minorities. Evaluation of the Impact of Inclusion Policies under the Open Method of Coordination in the European Union: Assessing the Cultural Policies of Six Member States. Final Report: Slovenia. An Evaluation Project under the EU's Social Protection and Social Integration Policy, October 2006, 39, a http://www.ecmi-eu.org/fileadmin/media/download/Working_Paper_33_Slovenia.pdf Letöltve: 2012. november 14.
- *Papp Z. Attila* (2010): A romániai román-magyar kötődésű népesség az 1992. és 2002. évi népszámlálási adatok tükrében. Regio - Kisebbség, politika, társadalom 1. pp. 96-140.
- *Pásztor István Zoltán – Péntes János* (2012): Foglalkoztatási krízis és jövedelmi periferezálódás Északkelet-Magyarországon a roma népesség arányainak tükrében. Területi statisztika 4. pp. 353-371.
- *Torgyik Judit* (2004): Romák Európában. Valóság 5. pp. 52-68.
- *Statistik Austria* (2002): Volkszählung. Hauptergebnisse I. Österreich. Herausgegeben von Statistik Austria, Wien. <http://www.statistik.at/> Letöltve: 2012. november 14.
- <http://www.nepszamlalas2001.hu/hun/kotetek/04/tabhun/tab111/load11000.html> Letöltve: 2012. november 14.

Az értekezés témakörében megjelent publikációk

Nemzetközi lektorált, referált folyóiratban:

István Zoltán Pásztor – János Péntes: Studying the number of the gypsy minority in Hungary and their involvement in local governments on the North Great Plain Region. Revista Română de Geografie Politică. (Megjelenés alatt – befogadó-nyilatkozat)

Károly Teperics – Klára Czimre – István Zoltán Pásztor: Crossing Borders in Education: Information Flow in the Hungarian-Romanian Border Region. Eurolimes vol 12, 2012, pp. 148-161. **ISSN 1841-9259**

István Zoltán Pásztor – János Péntes - Norbert Zsolt Bántó: Investigation of peripherization in Northeastern Hungary by spatial demographic and income tendencies with special attention to the Roma population. Eurolimes, vol 13, 2012, pp. 149-165. **ISSN 1841-9259**

Magyar kiadású idegen nyelven megjelent lektorált és referált folyóiratban:

István Zoltán Pásztor: Location of the gypsies in the Northern Great Plain and North Hungary Regions. (Mátészalka and Bodrogek micro-regions as examples) – In: New results of cross-border Co-operation (ed. Kozma, G.). DIDAKT Kft., Debrecen, 2011. pp. 151-160. **ISBN 978-963-89167-3-0**

István Zoltán Pásztor – János Péntes: Spatial distribution and demographic trends of Roma population in Northeastern Hungary. In.: Roma population on the peripheries of the Visegrad countries. pp. 60-76. **ISBN 978-615-52120-7-9**

Egyéb publikációk:

Pásztor István Zoltán: A roma lakosság jelenléte a magyar-román határ menti településeken. In.: Fazekas I. (szerk.): A környezettudatos települések felé. Meridián Alapítvány, Debrecen, 2012. pp. 159-165. **ISBN 978-963-08-5294-4**

Pásztor István Zoltán – Péntes János: A roma lakosság térbeli megoszlása és demográfiai tendenciái hazánkban – különös tekintettel ÉK-Magyarország településeire. In.: Bottlik Zs. (szerk.): Társadalomföldrajz – Területfejlesztés – Regionális tudomány. ELTE TTK Földtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2012 pp. 49-64. **ISBN 978-963-284-287-5**

Pásztor István Zoltán – Péntes János: Etnikai csere és jövedelmi periferizálódás Északkelet-Magyarországon. Területi statisztika 2012/4. pp. 353-371. **ISSN 0018-7828**

Pásztor István Zoltán: Az Észak-alföldi régió cigány lakosságának területi jellemzői. In.: „Falvaink sorsa” és „A városnövekedés szakaszai” Tisztelgés a 80 éves Enyedi György akadémikus előtt. (szerk.: Prof. dr. Süli-Zakar István). Debrecen, 2011. pp. 69-74. **ISBN 978-963-318-119-5**

Pásztor István Zoltán: Az észak-alföldi régió cigányságának területi jellemzői. In.: Régió és oktatás: A Partium esete. (szerk.: Kozma Tamás, Ceglédi Tímea). CHERD, Debrecen 2010. pp. 235-243. **ISSN 2060-2596**

Pásztor István Zoltán: Az Észak-alföldi régió cigány lakosságának területi jellemzői. In.: Geográfus Doktoranduszok X. Országos Konferenciája. (szerk.: Bajmóczy Péter) Kiadó: SZTE-TTIK Gazdaság és Társadalomföldrajzi Tanszék 2010.

Pásztor István Zoltán: Rominfo c. roma havilap (szerk. Aba-Horváth István). 2009. évi 12. szám, 2010. évi 3. szám, 2010. évi 4. szám.

Pásztor István Zoltán: A Tisza-tó környéki cigányság szociálgeográfiai képe In.: ACTA IUVENTUTIS GEOGRAPHICA. Debrecen, 2009. pp. 33-41.